

תתאלוף מ' אבידס

באיזו מידה משפיעה התיאוריה הצבאית — ההלכה — על ניהולן המעשי של מערכות או מלחמות?

מתוך דברי סיכום בסיום מחזור פו"מ

אנשי צבא, כגוף מקצועי, מתרחקים בדרך כלל מתיאוריות, מכיוון שעומס עבודתם אינו מותיר להם פנאי להתעמק בספרות התיאורטית, ולא כל שכן — להתמסר לכתבתה; ואילו אותם הוגי-דעות צבאיים המתפנים לעסוק בכך, כבר מרוחקים לרוב מן המעשה הצבאי. משום כך יארע לא אחת, כי איש המעשה, בהיתקלו בתיאוריה, יראה בה תפיסת-הלכה דהויה, שעבר זמנה ואינה נשענת עוד על קרקע המציאות.

מהו היחס בין התיאוריה למעשה? האמנם מנוגדת התיאוריה למעשה? — התשובה מותנית בתוכן שמקנים למונח „תיאוריה“. בעבר נתפסה התיאוריה הצבאית כמערכת כללים המורה דרכי-פעולה. מערכת כללים זו נוסחה בצורת מסכת עקרונות, שתיאורטי-קנים בתקופות שונות נחלקו ביניהם באשר למהותם ולחשיבותם היחסית, אך הסכימו, כי יש לראות את העקרונות כמורה-דרך לניהול מערכה או מלחמה, וכי ניתן לנהל מלחמה על פי חוקים מדעיים, דוגמת חוקי המתמטיקה או הפיסיקה. חוקים אלה צימצמו כמובן את המחשבה הצבאית ודחסוה לתוך סד.

שוב אין רואים את התיאוריה הצבאית באור זה; והסיבה לכך נעוצה בשינוי בדרכי ניסוחה. מכיוון שהתיאוריה נוסחה על-סמך לימוד מערכות שהתחוללו בעבר בזירות שונות, בין אויבים שונים ובתנאים שונים, משמשים העקרונות — מטבע הדברים — רק כעין מכנה משותף לתופעות שנתגלו באורח רצוף ב-מערכות שונות, ובכך טמונה חולשתם. לרוב אי אפשר להחיל את המקרה הכללי על המקרה הפרטי, אשר

לו נסיבות ספציפיות שונות. מה עוד שמלחמה אינה תרגיל מתמטי, וקיימים בה גורמים אשר קשה למדד, וביניהם הגורם האנושי, שהקושי לחקרם גדול יותר מאשר הקשיים הכרוכים במבצע טכנולוגי כל-שהו, ויהא זה הטיסה לירח. כן קיימים בה אף גורמים אי-רציונליים ומקריים רבים.

משום כך חל שינוי בתפיסת התיאוריה, וכיום נוהגים לראות בה אמצעי להפניית שימת-הלב אל חוקיות מסויימת של מאורעות, מבלי ליחס לה מעמד של מורה-דרך לפעולה. בתור שכזו אין התיאוריה מנוגדת למעשה הצבא, כי אם מהווה חלק הימנו.

כיצד משתלבת התיאוריה במעשה הצבאי?

התפיסה המודרנית גורסת את עליונותה של הגישה האנליטית. דהיינו, כאשר מחפשים פתרון לבעיה צבאית קונקרטית הדרכים האפשריות לפתרון הן תוצר של תהליך אנליטי, אשר יביא בחשבון את מטרות המערכה או המלחמה, את גורמי הזירה המיוחדים, האויב, הזמן וכיוצא בהם — ויסיק את המסקנות הכרוכות בסיטואציה מסויימת ולא במצב ערטיילאי. התיאוריה מתלווה לתהליך האנליטי, שכן היא מצויה ברקע מחשבתו של המפקד או קציני-המטה, כפרי חיינו הצבאי ונסיונו, לעתים גם מבלי שיכיר בכך במודע. קציני-המטה המפקד מכיר בערכי הדבקות במטרה, ההפתעה, ריכוז-הכוח בנקודת ההכרעה, המהירות ושמירת תנופת ההתקפה, וכן בערכים אחרים, גם אם אינו מכנה אותם ערכים בשם תיאוריה או עקרונות מלחמה. דרך זו אינה נוטלת ממנו את גמישות המחשבה, משום שערך בתור שכזה אינו כובל — בעוד שעיקרון יש בו משום כבילה.

אכן, זו הדרך שבה רואים אנו את שילובה של התיאוריה הצבאית במעשה הצבאי. סבורים אנו, כי אין דפוסים קבועים לפתרון הבעיות הניצבות בפני המפקד או קציני-המטה, ולפיכך יש לפנות לנכס החישוב העומד לרשותו של מפקד וקציני-מטה — יכולת חשיבה עצמית באמצעות הערכת המצב. יכולת זו אינה רק בבחינת תנאי למציאת הדרך הנכונה לפתרון בעיות בטרם קרב, אלא גם הבסיס לגילוי יוזמה מצד מפקדים וקציני-מטה ברגעים בהם משתנים תנאי הקרב או המערכה, כפי שיארע לרוב.

רוצה אני לציין בחינה נוספת המגלה יחס-גומלין בין התיאוריה הצבאית למעשה הצבאי. אם התיאוריה היא פרי נסיון העבר, הנה הדוקטרינה — תורת הלחימה המעשית — היא מיזוג של נסיון העבר עם התקדמות הטכניקה של ימינו, ושיטות-הלחימה החישוביות הצומחות בשדה-הקרב.

בדרך כלל קיים בעולם פער זמן בין פיתוחה של התיאוריה למבחנה המעשי בקרב, עד המיזוג ביניהן. המצב בישראל בתחום זה שונה לחלוטין וזאת — עקב המציאות המלחמתית בה אנו שרויים. משום כך אין בצה"ל קפיצות בדוקטרינה, כי אם התפתחות רצופה, תהליך של מיזוג בין הנסיון השוטף לבין תורת הלחימה.